

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ: ΣΠΑΖΟΝΤΑΣ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΣΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΑΛΛΑ ΟΧΙ ΚΑΙ ΠΟΛΛΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Σ' αυτό το τεύχος, η στήλη Contre-Tech θα κάνει ένα διάλειμμα απ' τη βαθιά ανάλυση. Καθώς παίρνουμε τον χρόνο μας προκειμένου να μαγειρέψουμε τις επόμενες εξυπνάδες μας περί τεχνητής νοημοσύνης και τεχνολογίας, θα σας πούμε δυο λόγια για ένα βιβλίο που έπεσε στα χέρια μας. Πρόκειται για το «Σπάζοντας Πράγματα στη Δουλειά» του Γκάβιν Μούλερ.¹

Πώς και μας κίνησε το ενδιαφέρον; Πρώτον, έχουμε βγάλει κι εμείς κοτζάμ έκδοση για την τεχνολογία² οπότε έχουμε αυτιά και μάτια ανοιχτά να βλέπουμε τι άλλο κυκλοφορεί με το ίδιο θέμα. Δεύτερον, τα άλλα που κυκλοφορούν με το ίδιο θέμα είναι συνήθως επικές τεχνοφειτιστικές μπουρδες. Τούτο εδώ, όμως, ήδη απ' την περίληψη στο οπισθόφυλλο, έλεγε πως θα ανασυνθέσει το υπόγειο ρεύμα των λουδιτών και θα μιλήσει για την τεχνολογία ως εργαλείο εμπέδωσης των σχέσεων εξουσίας στους χώρους εργασίας. Οπότε ορμήσαμε!

Μια ενδιαφέρουσα ιστορία που δεν λέγεται συχνά

Ότι ο συγγραφέας θα προδώσει τις αντιτεχνολογικές μας προσδοκίες, έπρεπε να το έχουμε ψυλλιαστεί ήδη απ' την εισαγωγή. Με το καλημέρα και «απροσδόκητα για βιβλίο σχετικά με τον λουδισμό», όπως παρατηρεί κι ο ίδιος, κάνουν την εμφάνιση τους κάτι ευχαριστίες προς «ζεστές και γεμάτες ζωντάνια γωνίες του διαδικτύου» όπως η ομάδα «Relaxed Marxist Discussion στο facebook» [σελ. 16]. Τι είδους λουδίτης είναι αυτός που το πεδίο συζήτησής του για τον μαρξισμό είναι το φουμπού; Παρά τους αρνητικούς οiwονούς, ωστόσο, είπαμε να συνεχίσουμε την ανάγνωση. Και για μεγάλο μέρος του βιβλίου, ανταμειφθήκαμε.

Στα τρία πρώτα κεφάλαια, ο Μούλερ επιχειρεί να αφηγηθεί την ιστορία του λουδισμού, εμπλουτίζοντας την με πιο πρόσφατα επεισόδια που κατά κανόνα δεν γίνονται αντιληπτά ως κομμάτι της. Στο επίκεντρο της αφήγησης αυτής είναι η εναντίωση στις μηχανές και την τεχνολογία εντός του χώρου εργασίας. Η ιστορία ξεκινάει από τη Βρετανία του 19ου αιώνα, εκεί όπου γεννήθηκε κι ο ίδιος ο όρος «λουδίτης». Σε περίπτωση που δεν τον είχατε υπόψιν σας και ως τώρα νομίζατε ότι ο συντάκτης αυτού του κειμένου παθαίνει εγκεφαλικό, να εξηγήσουμε: οι λουδίτες ήταν ένα κίνημα εργατών, κυρίως υφαντουργών, οι οποίοι αντιτάχθηκαν στην εισαγωγή νέων μηχανών στους χώρους εργασίας τους, σπάζοντας τα μηχανήματα που προορίζονταν να αλλάξουν την ίδια τη φύση της δουλειάς τους και να καταστήσουν πολλούς από αυτούς άχρηστους και υποψήφιους για θάνατο από την πείνα.

Για την επίσημη ιστοριογραφία, οι λουδίτες είναι εν πολλοίς απλώς «τεχνοφοβικοί» και «εχθροί της πρόοδου». Για τον Μούλερ, ωστόσο, αποτελούν ένα εργατικό κίνημα «ενάντια σε εκείνο που σηματοδοτούσαν αυτά τα μηχανήματα: την απτή, καθημερινή απόδειξη ότι [οι εργάτες] έπρεπε να υποκύψουν σε δυνάμεις πέρα από τον έλεγχο τους» [σελ. 35]. Η μάχη τους δεν περιγράφεται ως απλά μια μάχη ενάντια στις μηχανές αλλά «ενάντια στη βιομηχανική κοινωνία που απειλούσε τον καθιερωμένο τρόπο ζωής τους και οι μηχανές ήταν το κύριο όπλο της» [σελ. 35]. Αυτή η αντίληψη για το κίνημα των λουδιτών, πηγάζει από μια θέση που μας είναι πολύ οικεία. Αποτελεί από τα βασικά σημεία της έκδοσης «Ο Μαρξ και η Μηχανή», αλλά και τούτης εδώ της στήλης. Με τα λόγια του Μούλερ, «η τεχνολογία είναι πολιτική και μπορούμε, και σε πολλές περιπτώσεις πρέπει, να της αντιταχθούμε» [σελ. 34].

Αυτή είναι και η θέση που οδηγεί την αφήγηση του συγγραφέα για τον λουδισμό. Αξίζει να την παρακολουθήσει κανείς καθώς φέρνει στην επιφάνεια και ταξινομεί λιγότερο ή περισσότερο γνωστές αντιτεχνολογικές κινήσεις: από τους εξεγερμένους του Παρισιού που στα μέσα του 19ου αιώνα έσπαγαν τους φανοστάτες γιατί συμβόλιζαν το μάτι της αστυνομίας [σελ. 50]

Η ΠΕΤΡΑ ΤΟΥ ΣΚΑΝΔΑΛΟΥ

Αυτό είναι το εξώφυλλο της έκδοσης για την οποία μιλάει το κείμενο. Σύμφωνα με το προσωπικό site του συγγραφέα, οι βιβλιοκριτικές είναι ένα από τα αγαπημένα του είδη, οπότε δεν νομίζουμε να μας κρατήσει κακία...

μέχρι τις τηλεφωνήτριες μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο που καταφέρονταν εναντίον της αυτοματοποίησης και ιεραρχούσαν την αντίθεση στην τεχνολογία ως σημαντικότερο ζήτημα από την αύξηση των μισθών ή την μείωση των ωρών εργασίας [σελ. 127-128].

Τα επεισόδια που περιλαμβάνονται στο βιβλίο είναι πολλά. Ένα πράγμα, ωστόσο, που επισημαίνεται ως κοινό αναμεταξύ των περισσότερων από αυτά και μας φάνηκε σημαντικό, είναι ότι η επίθεση στην τεχνολογία δεν ξεδιπλώθηκε ποτέ ως επίσημο αίτημα του εργατικού κινήματος. Αντιθέτως, προέκυπτε αβίαστα από τον χώρο εργασίας και αποτελούσε ζήτημα τριβής έως και σύγκρουσης με τη συνδικαλιστική ηγεσία που συνήθως τασσόταν υπέρ της τεχνολογικής καινοτομίας ως στοιχείο προόδου. Αυτό βέβαια έχει την εξήγησή του.

Μια ενδιαφέρουσα κριτική που δεν γίνεται συχνά

Παράλληλα με την ιστορία του λουδισμού, ο Μούλερ κάνει και μια σύντομη περιήγηση στις μαρξιστικές απόψεις περί τεχνολογίας ασκώντας δριμεία κριτική προς πάσα κατεύθυνση προς τις κατεστημένες αντιλήψεις της αριστεράς για την επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο. Εδώ δεν θα την αναπαράξουμε ολόκληρη. Όποιος θέλει να τη δει μπορεί να πάει να πάρει το βιβλίο. Αν μάλιστα έχετε τέτοια ενδιαφέροντα σας συνιστούμε ανεπιφύλακτα το πρώτο κεφάλαιο του «Ο Μαρξ και η Μηχανή» με τίτλο «Σπάζοντας το ξόρκι του τεχνικισμού». Η συγγραφέας του, Μόνικα Ραϊνφέλντερ, είναι και πολύ πιο ενδελεχής στην προσέγγισή της και πολύ πιο επιθετική απέναντι στους παραδοσιακούς μαρξιστές.

Στο θέμα μας, όμως, ο Μούλερ ξεκινάει την κριτική βάζοντας στο στόχαστρο τον ίδιο τον «τεχνοφιλικό Μαρξ» ο οποίος «πίστευε πως οι τεχνολογίες που αναπτύχθηκαν από την αστική τάξη θα μπορούσαν να αποτελέσουν τα θεμέλια του σοσιαλισμού στο μέλλον, όταν οι εργάτες θα έχουν αναλάβει

την εξουσία» [σελ. 41]. Πάνω σε αυτή την πεποίθηση είναι που οικοδομήθηκε όλο το ρεύμα του μαρξιστικού τεχνολογικού ντετερμινισμού. Η ιδέα, δηλαδή, σύμφωνα με την οποία η ανάπτυξη των καπιταλιστικών μέσων παραγωγής οδηγούν με βεβαιότητα τον ίδιο τον καπιταλισμό στην καταστροφή του και ανοίγουν τον δρόμο για τον σοσιαλισμό. Ο Μούλερ περνάει ένα κεράκι όλους τους βασικούς πρωταγωνιστές του κομμουνιστικού κινήματος που γούσταραν ντετερμινισμό, από τον Κάουτσκι και τον Λένιν μέχρι τον Μπουχάριν και τον Στάλιν. Και φυσικά, αυτή ακριβώς η διανοητική παράδοση είναι που εξασφάλισε ότι, μετέπειτα, η εναντίωση στην τεχνολογία δεν θα προέκυπτε ποτέ από την ηγεσία των εργατικών κινημάτων, αλλά μόνο ως πηγαίο αίτημα της βάσης τους το οποίο έπρεπε να καταπνιγεί.

Από την άλλη, ο Μούλερ αναγνωρίζει στον Μαρξ κι ένα δεύτερο, λουδίτικο πρόσωπο. Τον Μαρξ που βλέπει τις μηχανές ως το πιο ισχυρό όπλο για την καταστολή των εργατικών εξεγέρσεων, ως ένα εργαλείο στο χέρι του κεφαλαίου εναντίον της εργατικής τάξης [σελ. 44]. Με όχημα αυτήν ακριβώς την διαπίστωση είναι που χτίζει και όλη του την αφήγηση για την ιστορία του λουδισμού την οποία εν τάχει περιγράψαμε παραπάνω.

Και κάτι ιδέες που καλύτερα να μην είχαν ειπωθεί ποτέ

Έτσι, λοιπόν, είναι που αυτή η αφήγηση φτάνει και πιο κοντά στις μέρες μας. Στο τελευταίο κεφάλαιο με τίτλο «Χάι-Τεκ Λουδισμός» στο προσκήνιο μπαίνει ο υπολογιστής και κατ' επέκταση ο κόσμος του διαδικτύου. Και σε αυτό ακριβώς το σημείο τα πράγματα παίρνουν την κάτω βόλτα για τα καλά.

Ο Μούλερ, αφού επιτίθεται στον υπολογιστή ως ακόμα μία μηχανή με στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας κομμένη και ραμμένη στα μέτρα του τειλορισμού [σελ. 146], μετά ξεκινά να αναζητά σύγχρονες αντιστάσεις. Και πού τις βρίσκει; Στους χάκερ! Η κάψα του συγγραφέα να ανακαλύψει αντιστασιακούς είναι τέτοια που προκειμένου φιγούρες όπως οι χάκερ να χωρέσουν στον ρόλο, αναγκάζεται να αλλάξει το ίδιο το νόημα του λουδισμού που περιγράφει επί εκατό και βάλε σελίδες. Πλέον κάνει λόγο για «αντίσταση εντός και μέσω της τεχνολογίας, παρά καθαρά εναντίον της» [σελ. 155].

Από αυτήν την παραδοχή ξεκινά η κατρακύλα, καθώς ένα σωρό από τα μεγαλύτερα πρόσφατα επιστημονικά επιτεύγματα των αφεντικών δοξολογούνται δίχως καμία ντροπή ως ανταγωνιστικά. Το open-source λογισμικό αντί να παρουσιαστεί ως στρατηγική επιλογή των αφεντικών της τεχνολογίας, παρουσιάζεται ως κάποιου είδους κίνημα από τα κάτω [σελ. 158]· το λειτουργικό σύστημα linux το οποίο τη στιγμή που μιλάμε τρέχει

στη συντριπτική πλειοψηφία των server που χρησιμοποιεί ο ιδιωτικός και ο δημόσιος τομέας, παρουσιάζεται σαν αντικαπιταλιστικό ελιξίριο [σελ. 159]· η πειρατεία που λειτουργήσει ως προοίμιο της εποχής του streaming³ παρουσιάζεται ως εργατική λεηλασία [σελ. 159]· το ίδιο το διαδίκτυο που επινοήθηκε στα στρατιωτικά εργαστήρια των ΗΠΑ και μας καίει τα μυαλά καθημερινά, παρουσιάζεται τελικά ως ένας χώρος που έχει υπάρξει παραδεισένιος και «πέρα από την εμβέλεια του κεφαλαίου» [σελ. 161], ως ένας τόπος «αυτόνομης δημιουργικής δραστηριότητας»⁴ [σελ. 165]· τελικά, μέχρι και το adblock παρουσιάζεται ως όπλο των εργατών [σελ. 165], πράγμα που καθιστά το πράγμα σαφές. Για τον Μούλερ το να μην πατάς κουμπάκια όλη μέρα, το να μην συμμετέχεις στα social media όσο περισσότερο μπορείς, το να μην καίγεις στις μηχανές και τις ιστοσελίδες των αφεντικών δεν αποτελούν βιώσιμες λουδίτικες επιλογές. Το ζήτημα είναι καθώς τα κάνεις όλα αυτά, να μην σου κλέβει ο Ζούκεμπεργκ τα δεδομένα και να μην βλέπεις διαφημίσεις.

Καθώς, λοιπόν, οι καινοτομίες των αφεντικών παρελαύνουν μπροστά στα έκπληκτα μάτια του αναγνώστη προκειμένου να αναβαπτιστούν σε απελευθερωτικά μέσα, προβάλλει σιγά-σιγά και η πραγματική επιδίωξη του συγγραφέα, η πραγματική αιτία πίσω από την κωλοτούμπα του: μπορούν να υπάρξουν, μας λέει, «λουδίτικες τεχνολογίες» όπως και «λουδιστές ειδικοί στην τεχνολογία». Τελικά, μπορεί να υπάρξει «ένα μονοπάτι εναλλακτικής τεχνολογικής ανάπτυξης» [σελ. 166]. Είμαστε βέβαιοι ότι οι υφαντές που έκαναν σμπάράλια τους αυτόματους αργαλειούς θα κάγαζαν μπροστά σ' αυτές τις διαπιστώσεις. Διότι τελικά προέρχονται από κάποιον ο οποίος δεν αναζητά να συμμετέχει σε κάποιο κίνημα που θα αρθρώσει αντιτεχνολογική κριτική, αλλά να είναι ο ειδικός που θα συμβάλλει στον καθορισμό της εναλλακτικής ανάπτυξης. Κοινώς, ο άνθρωπος να διοριστεί θέλει. Απ' ότι είδαμε, ετούτον τον καιρό διδάσκει στο Πανεπιστήμιο του Άμστερνταμ με θέμα τα νέα μήντια, οπότε το σχέδιο δεν πρέπει να πηγαίνει και άσχημα.

Αλλά το πρόβλημα με όλους αυτούς που παρουσιάζονται για κινηματικοί ενώ στην πραγματικότητα είναι σάρκα απ' τη σάρκα της ακαδημαϊκής κοινότητας, δεν είναι μονάχα η υποκρισία. Είναι ταυτόχρονα ότι οι διαπιστώσεις τους, σμιλεμένες καθώς είναι για να μην προκαλούν την κρατική μήνη, αλλά αντιθέτως να μπορούν να διεκδικήσουν με αξιώσεις καμιά χρηματοδοτησούλα, συχνά είναι τερατώδεις. Λίγο πριν τον επίλογο του «Σπάζοντας Πράγματα», ας πούμε, πληροφορούμαστε ότι τελικά το ζήτημα είναι «οι αντιδραστικοί εκατομμυριούχοι» [σελ. 188] απέναντι στους οποίους ορθώνονται κάμποσες «λουδίτικες πολιτικές της αριστεράς», ανάμεσα τους ευρωπαϊκές νομοθεσίες για επιβολή δασμών σε ρομποτικά προϊόντα και ξένες εταιρείες τεχνολογίας. Σαν να λέμε ο συγγραφέας μας καλεί να πετάξουμε το κράτος από το κάδρο κι αφού εστιάσουμε σε μια χούφτα διανοητικούς πλούσιους να πάμε έπειτα να υπερασπιστούμε τις προστατευτικές πολιτικές των αφεντικών μας, λες και λειτουργούν προς όφελός μας!

Όπως καταλάβατε, τελικά η έκδοση «Σπάζοντας Πράγματα στη δουλειά» μας δημιούργησε κάμποσα νεύρα. Ταυτόχρονα, όμως, μας άφησε και μερικά χρήσιμα συμπεράσματα.

Πρώτον, άμα λέμε ότι η τεχνολογία είναι εγγενώς πολιτική, πρέπει να το εννοούμε. Δηλαδή, ούτε να ψάχνουμε τεχνολογίες για τις οποίες μπορεί να γίνει μια εξαίρεση, ούτε να νομίζουμε ότι επειδή τάχα είμαστε ξύπνιοι το κάψιμο στο youtube μας αφήνει ανεπηρέαστους.

Και δεύτερον, η αντιτεχνολογική κριτική, θα πρέπει να είναι και μια αντικρατική κριτική. Θα πρέπει να αντιλαμβάνεται το εμπόλεμο κράτος ως τον γενικό οργανωτή της τεχνικής καινοτομίας και της καταναγκαστικής υιοθέτησής της στην καθημερινότητα μας. Μ' αυτόν τον τρόπο, η αντιτεχνολογική κριτική θα είναι πράγματι, όχι μια μάχη ενάντια στην ίδια την τεχνολογία, αλλά μια μάχη ενάντια στην κοινωνία που την καθιστά εφικτή και την επιβάλλει. Διαφορετικά κινδυνεύουμε να εξισώσουμε το like με το πετρεβόλημα και τότε ζήτω που καήκαμε...

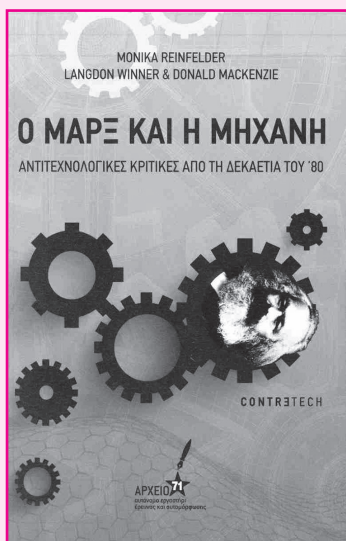
1. Gavin Mueller, *Σπάζοντας Πράγματα στη Δουλειά*, Εκτός Γραμμής, 12/2024. Στο υπόλοιπο κείμενο όπου βάζουμε απλά αριθμό σελίδας θα αναφερόμαστε σε αυτήν εδώ την έκδοση.

2. Monika Reinfelder & Langdon Winner & Donald Mackenzie, *Ο Μαρξ και η Μηχανή*, εκδ. Αρχείο 71, 12/2024

3. Περισσότερα για αυτή την ιδέα θα βρείτε στο: «Μουσική Βιομηχανία: Ας Αρχίσουμε να Δίνουμε Σημασία στο "Βιομηχανία", όχι μόνο στο "Μουσική", *Antifa* #93, 12/2024

4. Λίγα λόγια για τον τρόπο αλλά και τους λόγους που σήμερα επιδιώκεται η «τεχνολογική καινοτομία» σαν κι αυτήν που κατέληξε στη δημιουργία του internet έχουμε πει στο «Ο Πρόεδρος Μακρόν και το Πραγματικό Τέλος του Κόσμου», *Antifa* #90, 05/2024.

ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΕΚΔΟΣΗ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Κι αυτή είναι η δική μας έκδοση που επίσης αναφέρουμε στο κυρίως κείμενο. Αν το θέμα του λουδισμού σας φάνηκε ενδιαφέρον, σας την προτείνουμε ανεπιφύλακτα. Δεν περιλαμβάνει ιδέες για σαρμποτάζ στις μηχανές, περιλαμβάνει όμως μπόλικους τρόπους να τις καταλαβαίνουμε κι άρα να τις αντιμετωπίζουμε όπως τους αρμόζει.